

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

MATJAŽ ŠTRUKELJ

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

**TEMELJNI RAČUNOVODSKI IZKAZI IN NJIHOVA
INFORMACIJSKA VREDNOST**

Ljubljana, september 2003

MATJAŽ ŠTRUKELJ

IZJAVA

Študent _____ izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom _____ in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis _____

KAZALO

1. UVOD.....	1
2. TEMELJNI RAČUNOVODSKI IZKAZI	2
2.1 Bilanca stanja	3
2.2 Izkaz poslovnega izida	9
2.3. Izkaz finančnega izida.....	13
2.4. Izkaz gibanja kapitala.....	15
2.5. Poslovne knjige in letno poročilo.....	17
3. ZNAČILNOSTI TEMELJNIH RAČUNOVODSKIH IZKAZOV.....	18
3.1. Kakovostne značilnosti računovodskih izkazov	18
3.2. Uporabniki računovodskih informacij	20
4. ANALIZA TEMELJNIH RAČUNOVODSKIH IZKAZOV S POMOČJO KAZALNIKOV	22
5. SKLEP	36
LITERATURA.....	38
VIRI.....	39

1. UVOD

»Finančna poročila so kot fin parfum; se voha, vendar ne požira«

Abraham Brilloff

Podjetje v okviru svojega delovanja izvaja zelo različne aktivnosti. Naloga računovodstva je (Higgins, 2001, str. 3), da te aktivnosti prevede v niz objektivnih števil in tako priskrbi informacije o delovanju podjetja, o njegovih težavah in pričakovanjih. Da pa so te številke uporabne in zanesljive, jih morajo v računovodstvu pri nas v skladu z Zakonom o gospodarskih družbah in Slovenskimi računovodskimi standardi urediti, analizirati ter jih oblikovati tako, da so lahko koristna podlaga za odločanje ter omogočajo tako notranji kot zunanji nadzor poslovanja. Pri tem pa morajo seveda upoštevati tudi kodeks računovodskih načel. Za zunanje poročanje so oblike računovodskih listin natančno opredeljene s Slovenskimi računovodskimi standardi, ki se opirajo na Mednarodne računovodske standarde, pravno osnovo pa jim daje Zakon o gospodarskih družbah. Za notranje potrebe pa lahko podjetje računovodske podatke obdela tudi na druge načine.

Namen diplomskega dela je prikazati temeljne računovodske izkaze (bilanca stanja, izkaz poslovnega izida, izkaz finančnega izida in izkaz gibanja kapitala), njihove oblike, značilnosti in posebnosti, ter njihovo izrazno moč. V diplomskem delu so ločeno obravnavani posamezni računovodski izkazi. V drugem poglavju je obravnavano tudi letno poročilo, ki ga sestavljata prva dva temeljna računovodska izkaza s pojasnili, ali pa vsi štirje temeljni računovodski izkazi, če gre za družbe, katerih letna poročila je potrebno revidirati. Tretje poglavje se ukvarja z različnimi uporabniki računovodskih informacij in z značilnostmi, ki jih morajo računovodske informacije vsebovati, da je njihova informacijska vrednost čim večja. V četrtem delu pa je prikazana analiza temeljnih računovodskih izkazov s pomočjo kazalnikov in razlaga le-teh. Diplomsko delo je zaključeno s sklepom, v katerem so na kratko povzete ugotovitve iz vsebine diplomskega dela.

2. TEMELJNI RAČUNOVODSKI IZKAZI

Temeljni računovodski izkazi so nekakšen »output« računovodskega sistema in so namenjeni tako za zunanje poslovno poročanje kot tudi za notranje uporabnike, predvsem za tiste, ki v podjetju odločajo, saj predstavljajo podlago za odločanje. Večina slovenskih poslovnih organizacij je do nedavnega pripravljala naslednje temeljne računovodske izkaze:

1. **bilanco stanja,**
2. **izkaz uspeha,**
3. **izkaz denarnih tokov in**
4. **izkaz finančnih tokov.**

Pred nekaj leti pa so Mednarodni računovodski standardi kot obveznega vzpostavili še **izkaz gibanja kapitala**; ta izkaz je povsem nov tudi v Sloveniji, saj ga vsebujejo šele prenovljeni Slovenski računovodski standardi.

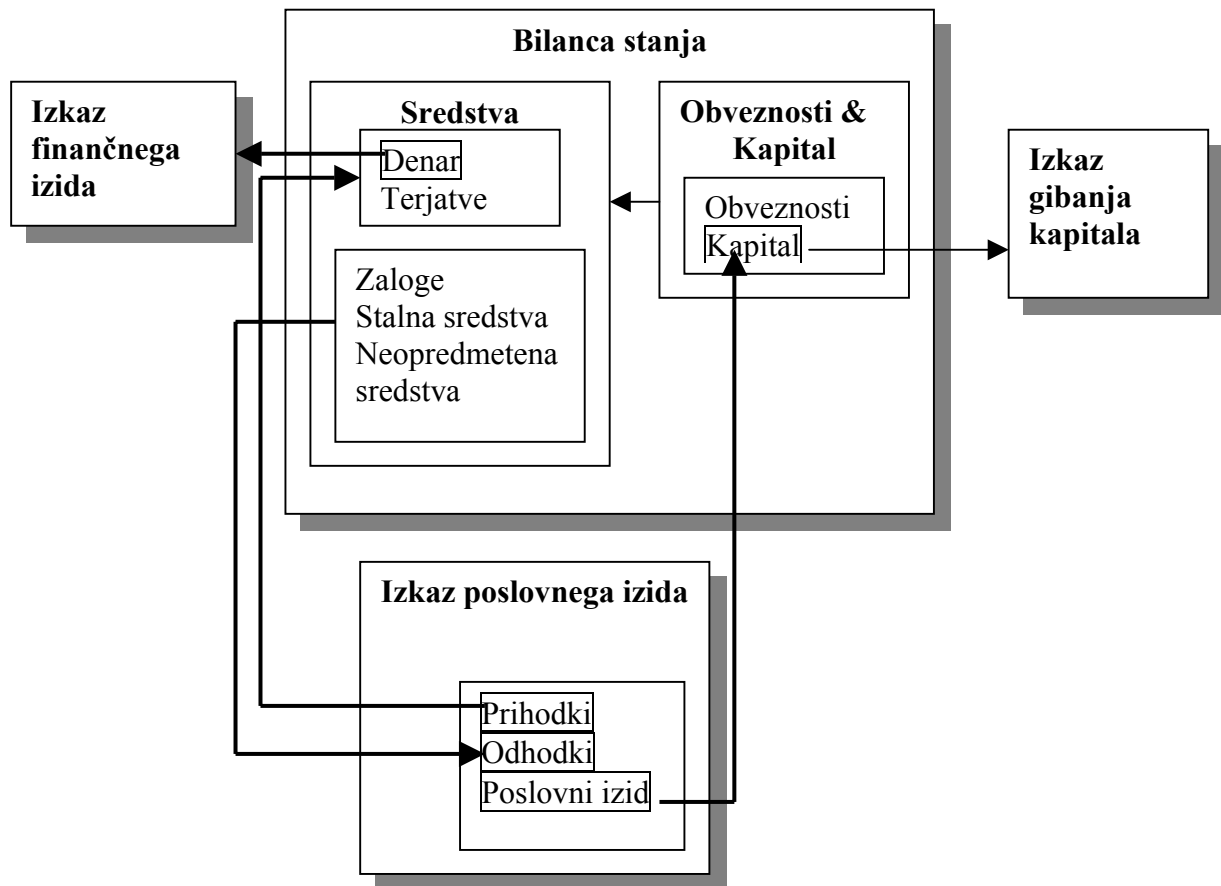
Oblika in vsebina računovodskih izkazov sta se razvijali skozi dvajseto stoletje in se spreminjata še sedaj, predvsem zaradi uporabnikovih potreb. Izkazi se uporabljajo tako za notranje kot zunanje odločevalce. Za zunanje uporabnike je oblika izkazov določena, za notranje uporabnike, predvsem za poslovodstvo, pa se lahko pripravijo v kakršni koli obliki in s kakršno koli vsebino (Ingram et. al., 1999, str. 172).

Glede na značilnosti računovodskih izkazov jih lahko razvrstimo v dve skupini (Odar, 2001, str. 76):

- a) **Računovodski izkazi, ki se nanašajo na določeno točko v času.** Taka je *bilanca stanja* (balance sheet), v kateri podjetje poroča o stanju sredstev, dolgov in kapitala na določen datum.
- b) **Računovodski izkazi, ki se nanašajo na izbrano obračunsko obdobje.**
Teh je več:
 - *izkaz poslovnega izida* (statement of income), v katerem podjetje poroča o prihodkih, odhodkih, dobičkih in izgubah ter čistem dobičku in čisti izgubi,
 - *izkaz finančnega izida* (statement of cash flow), v katerem podjetje poroča o tokovih iz poslovne dejavnosti, investiranja in financiranja in
 - *izkaz sprememb kapitala* (statement of changes of equity), v katerem podjetje poroča o vseh spremembah kapitala glede na začetno stanje kapitala v obračunskem obdobju.

Seveda so računovodski izkazi, ki se nanašajo na izbrano obračunsko obdobje, povezani z bilanco stanja, kar na enostaven način prikazuje slika 1.

Slika 1: Povezava računovodskih informacij v poslovnem procesu:

Vir: Ingram et. al., 1999, str.192.

2.1 Bilanca stanja

Bilanca stanja (Porter, Norton, 1999, str. 12) je finančno poročilo, ki povzema sredstva, obveznosti in kapital. Drugo ime za bilanco stanja v ZDA, ki pa ni tako pogosto uporabljeno, je poročilo o finančni poziciji. Je »posnetek« poslovanja na določen dan. Ta dan se imenuje bilančni presečni dan. Bilanca stanja je lahko pripravljena na kateri koli dan v letu, vendar je večina bilanc pripravljenih na zadnji dan v mesecu ali letu. Biti pa mora uravnotežena v kateri koli časovni točki:

SREDSTVA = OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTVEV

Mnogi avtorji se strinjajo, da je bilanca stanja osnovni in najpomembnejši temeljni računovodski izkaz, saj se podatki iz ostalih računovodskih izkazov, ki se nanašajo na obračunsko obdobje uporabljajo pri sestavljanju naslednje bilance stanja in obratno, saj rabimo za sestavljanje ostalih računovodskih izkazov tudi podatke iz bilance stanja. Dodaten

razlog je tudi ta, da se iz bilance stanja da razbrati, kakšna je sposobnost podjetja za doseganje dobičkov, plačilo dolgov ob njihovi zapadlosti in izplačilo udeležbe v dobičku (dividende). Prav tako lahko iz bilance stanja razberemo še veliko podatkov o samem podjetju: npr. o velikosti podjetja, na kar nas opozarjajo absolutne vrednosti postavk v bilanci stanja, dobimo lahko podatke, s kakšnimi in s kolikimi sredstvi podjetje razpolaga. Iz podatkov lahko razberemo tudi v kakšnih pogojih podjetje posluje (inflacija) ali in v kolikšni meri posluje s tujino, kako je podjetje kapitalsko povezano, koliko je zadolženo, itd. S pomočjo bilance stanja lahko ugotovimo, kako uspešno je podjetje delovalo (to vidimo iz postavke čisti poslovni izid poslovnega leta). Če pa imamo na voljo dve zaporedni bilanci stanja, lahko ugotovimo tudi nekatere vzroke za dosežen rezultat; ugotovimo lahko, ali je poslovni izid posledica dobrega delovanja podjetja ali je mogoče le posledica prodaje nekaterih sredstev. Čeprav uporabnik želi celotno finančno sliko podjetja, pa bilanca stanja dopušča nekaj pomembnih slabih strani, kot so (Alexander, Nobes, 2001, str. 371): pomanjkanje postavk, zgodovinska cenitev postavk (knjižna vrednost se lahko razlikuje od tržne vrednosti), učinek naraščajoče osnove in fleksibilnost računovodske politike.

Bilanca stanja prikazuje postavke v dveh stolpcih, v prvem podatke za tekoče obračunsko obdobje v drugem pa za prejšnje enako obračunsko obdobje.

V Sloveniji predpisujejo obliko bilance stanja Slovenski računovodski standardi, ki ločijo oblike za velika, srednja in majhna podjetja. Slednja lahko uporabljajo skrajšano obliko (vsebuje manj postavk). Osnovno razčlenjevanje postavk v bilanci stanja za zunanje poslovno poročanje pa je naslednje (Slovenski računovodski standardi, 2002, str. 167):

Sredstva

A. Stalna sredstva

I. Neopredmetena dolgoročna sredstva

1. Dolgoročno odloženi stroški poslovanja
2. Dolgoročno odloženi stroški razvijanja
3. Dolgoročne premoženjske pravice
4. Dobro ime
5. Predujmi za neopredmetena dolgoročna sredstva

II. Opredmetena osnovna sredstva

1. Zemljišča in zgradbe

- a) Zemljišča
- b) Zgradbe

2. Proizvajalne naprave in stroji
3. Druge naprave in oprema
4. Osnovna sredstva, ki se pridobivajo
 - a) Predujmi za pridobitev opredmetenih osnovnih sredstev
 - b) Opredmetena osnovna sredstva v gradnji in izdelavi

Kjer obstajajo biološka osnovna sredstva pa, še

5. Osnovna čreda
6. Večletni nasadi

III. Dolgoročne finančne naložbe

1. Deleži v podjetjih v skupini
2. Dolgoročne finančne terjatve do podjetij v skupini razen do pridruženih podjetij
3. Deleži v pridruženih podjetjih
4. Dolgoročne finančne terjatve do pridruženih podjetij
5. Drugi dolgoročni deleži
6. Druge dolgoročne finančne terjatve
7. Lastni deleži

B. Gibljiva sredstva

I. Zaloge

1. Material
2. Nedokončana proizvodnja
3. Proizvodi in trgovsko blago
4. Predujmi za zaloge

II. Poslovne terjatve

a) Dolgoročne poslovne terjatve

1. Dolgoročne poslovne terjatve do kupcev (razen dolgoročnih poslovnih terjatev iz IIa2 in IIa3)
2. Dolgoročne poslovne terjatve do podjetij v skupini razen do pridruženih podjetij
3. Dolgoročne poslovne terjatve do pridruženih podjetij
4. Dolgoročne poslovne terjatve do drugih
5. Dolgoročno nevplačani vpoklicani kapital

b) **Kratkoročne poslovne terjatve**

1. **Kratkoročne poslovne terjatve do kupcev (razen kratkoročnih poslovnih terjatev iz IIb2 in IIb3)**
2. **Kratkoročne poslovne terjatve do podjetij v skupini razen do pridruženih podjetij**
3. **Kratkoročne poslovne terjatve do pridruženih podjetij**
4. **Kratkoročne terjatve do drugih**
5. **Kratkoročno nevplačani vpoklicani kapital**

III. Kratkoročne finančne naložbe

1. **Kratkoročni deleži v podjetjih v skupini razen v pridruženih podjetjih**
2. **Kratkoročni deleži v pridruženih podjetjih**
3. **Lastni deleži**
4. **Kratkoročne finančne naložbe do drugih**

IV. Dobroimetje pri bankah, čeki in gotovina

C. Aktivne časovne razmejitve

Obveznosti do virov sredstev

A. Kapital

I. Vpoklicani kapital

1. **Osnovni kapital**
2. **Nevpoklicani kapital (kot odbitna postavka)**

II. Kapitalske rezerve

III. Rezerve iz dobička

1. **Zakonske rezerve**
2. **Rezerve za lastne deleže**
3. **Statutarne rezerve**
4. **Druge rezerve iz dobička**

IV. Preneseni čisti poslovni izid

V. Čisti poslovni izid poslovnega leta

VI. Prevrednotovalni popravki kapitala

1. Splošni prevrednotovalni popravek kapitala
2. Posebni prevrednotovalni popravki kapitala

B. Rezervacije

1. Rezervacije za pokojnine in podobne obveznosti
2. Rezervacije za davčne obveznosti
3. Druge rezervacije

C. Finančne in poslovne obveznosti

a) Dolgoročne finančne in poslovne obveznosti

1. Dolgoročne obveznosti na podlagi obveznic (razen obveznosti iz Ca6 in Ca7)
2. Dolgoročne finančne obveznosti do bank (razen obveznosti iz Ca6 in Ca7)
3. Dolgoročne poslovne obveznosti na podlagi predujmov
4. Dolgoročne poslovne obveznosti do dobaviteljev (razen obveznosti Ca6 in Ca7)
5. Dolgoročne menične obveznosti (razen obveznosti iz Ca6 in Ca7)
6. Dolgoročne finančne in poslovne obveznosti (tudi obveznice) do podjetij v skupini razen do pridruženih podjetij
7. Dolgoročne finančne in poslovne obveznosti (tudi obveznice) do pridruženih podjetij
8. Dolgoročne finančne in poslovne obveznosti do drugih

b) Kratkoročne finančne in poslovne obveznosti

1. Kratkoročne obveznosti na podlagi obveznic (razen obveznosti iz Cb6 in Cb7)
2. Kratkoročne finančne obveznosti do bank (razen obveznosti iz Cb6 in Cb7)
3. Kratkoročne poslovne obveznosti na podlagi predujmov
4. Kratkoročne poslovne obveznosti do dobaviteljev (razen obveznosti Cb6 in Cb7)
5. Kratkoročne menične obveznosti (razen obveznosti iz Cb6 in Cb7)
6. Kratkoročne finančne in poslovne obveznosti (tudi obveznice) do podjetij v skupini razen do pridruženih podjetij
7. Kratkoročne finančne in poslovne obveznosti (tudi obveznice) do pridruženih podjetij
8. Kratkoročne finančne in poslovne obveznosti do drugih

Č. Pasivne časovne razmejitev

Teoretično možne postavke (Turk, Kavčič, Kokotec-Novak, 1999, str.150), ki pri posamezni gospodarski družbi ne pridejo v poštev, organizacija ne vključi v svojo bilanco stanja. Sme pa

organizacija temeljne postavke sredstev in obveznosti do virov sredstev še podrobneje razčleniti.

Sredstva

Sredstva delimo na dve skupini, in sicer na:

1. stalna sredstva in
2. gibljiva sredstva.

Stalna sredstva (Turk, Kavčič, Kokotec-Novak, 1999, str. 58) so ožji pojem kot dolgoročna sredstva, ker so dolgoročne terjatve iz poslovanja skladno s četrto smernico Evropske unije zajete med gibljiva sredstva. Dolgoročno obdobje je obdobje, daljše od enega leta. Pojem stalna sredstva je širši od pojma osnova sredstva, saj vsebujejo stalna sredstva poleg opredmetenih osnovnih sredstev tudi del neopredmetenih dolgoročnih sredstev, ki se ne štejejo med osnovna sredstva, pa tudi dolgoročne finančne naložbe.

Gibljiva sredstva (Slovenski računovodski standardi, 2002, str. 176) so sredstva, ki se nenehno preoblikujejo. Sestavljajo jih zaloge, poslovne terjatve, kratkoročne finančne naložbe, denarna sredstva, kratkoročno odloženi stroški in kratkoročno nezaračunani prihodki. V nasprotju s kratkoročnimi sredstvi obsegajo tudi dolgoročne poslovne terjatve, v nasprotju o obratnimi sredstvi pa tudi kratkoročne finančne naložbe.

Obveznosti do virov sredstev

Obveznosti do virov sredstev so obveznosti, ki temeljijo na pravno zasnovanem razmerju podjetja do virov sredstev, s katerimi so podjetje financira. Podjetje ohranja tista sredstva financerjev, ki so pri njem, in jih vrača v ustreznih rokih skupaj z obrestmi ali drugim nadomestilom za gospodarjenje. Gledano iz finančnega zornega kota so povezane s financiranjem podjetja. Obveznosti do virov sredstev delimo na štiri večje skupine:

Kapital je obveznost do lastnikov podjetja kot financerjev podjetja, ki zapade v plačilo, če podjetje preneha delovati ali če se sprejme sklep o dekapitalizaciji podjetja zaradi zmanjšanja njegovega delovanja. Če se gleda nanj s finančnega zornega kota, se imenuje tudi lastniški kapital, da se razlikuje od dolgovanega kapitala (upniškega kapitala).

Rezervacije (Turk, Kavčič, Kokotec-Novak, 1999, str. 134) podjetje oblikuje za pokrivanje obveznosti, ki bodo po izkušnjah ali strokovnih predvidevanjih oziroma ocenah nastale v daljšem obdobju, in sicer na podlagi pravno sklenjenih poslov.

Finančne obveznosti so v večini primerov dobljena posojila, ki jih podjetje nameni za financiranje ali naložbenje, za razliko od **poslovnih obveznosti**, ki jih podjetje potrebuje za potrebe poslovanja. Obe vrsti obveznosti sta lahko dolgoročni ali kratkoročni.

Pasivne časovne razmejitev (Turk, Kavčič, Kokotec-Novak, 1999, str.146) zajemajo vnaprej vračunane stroške oziroma odhodke in kratkoročno odložene prihodke, ki jih je treba v računovodstvu izkazovati ločeno in tudi razčlenjevati na pomembnejše vrste.

2.2 Izkaz poslovnega izida

Izkaz poslovnega izida (Porter, Norton, 1999, str.12) povzema prihodke in odhodke podjetja za eno časovno obdobje; ponavadi gre za eno leto. Izkaz poslovnega izida je »tekoče« poročilo, saj zajema tok prihodkov in tok odhodkov za celo leto.

Slika 2: Tipični odseki izkaza poslovnega izida

1	<p>Prihodki od prodaje blaga in storitev</p> <p>- Stroški porabljenih virov v proizvodnji blaga in storitev</p> <p>= Kosmati dobiček</p>
2	<p>- Poslovni odhodki: drugi porabljeni viri pri poslovanju</p> <p>= Dobiček iz poslovanja</p>
3	<p>+ Drugi (neposlovni) prihodki</p> <p>- Drugi (neposlovni) odhodki</p> <p>= Dobiček pred davki</p>
4	<p>- Davki</p>
5	<p>= Čisti dobiček</p>
6	<p>= Dobiček na delnico: čisti dobiček/število delnic</p>

Vir: Ingram et. al., 1999, str. 176.

V Sloveniji lahko izkaz poslovnega izida podjetje sestavi v eni izmed dveh različic. Temeljna razlika med njima je v tem, kako se upoštevajo stroški. Pri prvi različici se stroški razdelijo po naravnih vrstah, kot so nabavna vrednost prodanega blaga in materiala, stroški porabljenega materiala, stroški storitev, stroški plač, stroški socialnih zavarovanj, itd. V drugi različici pa se stroški razdelijo po funkcionalnih skupinah, kot so nabavna vrednost prodanega blaga in

proizvajalni stroški prodanih proizvodov, stroški prodajanja in stroški splošnih dejavnosti. Standardi določajo, da mora podjetje, ki se odloči za prvo različico, v prilogi pojasniti stroške tudi po funkcionalnih skupinah; podjetje, ki pa se je odločilo za drugo različico, mora v prilogi pojasniti stroške po naravnih vrstah. Slovenski računovodski standardi dajejo prednost drugi različici, vendar za podjetje to ni obvezujoče, saj lahko izbere tisto, ki mu bolj ustreza.

Prihodki

Prihodki (Slovenski računovodski standardi, 2002, str. 133) so povečanje gospodarskih koristi v obračunskem obdobju v obliki povečanj sredstev ali zmanjšanj dolgov. Posledica teh koristi so povečanje kapitala, razen tistih, ki so nastali zaradi novega vplačila s strani lastnikov.

Stališče FASB o finančno-računovodskih zasnovah (Statement of Financial Accounting Concepts) opredeljuje prihodke kot (Schroeder, Clark, Cathey, 2001, str. 94) prilive ali druga povečanja sredstev ali poravnava obveznosti ali kot kombinacijo obojega skozi obdobje dostave ali proizvodnje blaga, opravljanja storitev ali drugih aktivnosti, ki osnujejo bistvena početja glavne ali osrednje dejavnosti. Slovenski računovodski standardi razlikujejo poslovne in finančne, ki so redni prihodki, ter izredne prihodke.

Poslovni prihodki so prihodki od prodaje in drugi poslovni prihodki, ki so povezani s poslovnimi učinki. Novost pri poslovnih prihodkih so prevrednotovalni poslovni prihodki, ki se pojavljajo v zvezi z opredmetenimi osnovnimi sredstvi, če povečanje njihove vrednosti ni več zadržano na vzpostavljenem posebnem prevrednotovalnem popravku kapitala, ker so že odtujena.

Finančni prihodki so prihodki, ki so rezultat naložbenja. Sem spadajo prihodki od dolgoročnega in kratkoročnega finančnega naložbenja in tudi prihodki v zvezi s terjatvami. Sestavljajo jih obračunane obresti in deleži v dobičku drugih, pa tudi prevrednotovalni finančni prihodki.

Izredne prihodke predstavljajo neobičajne postavke, ki v obračunskem obdobju povečajo poslovni izid.

Posebna kategorija tako pri prihodkih kot tudi odhodkih je pripoznavanje. Pripoznavanje (Schroeder, Clark, Cathey, 2001, str. 71-72) je formalni proces registriranja transakcij ali poslovnih dogodkov, katerih izpolnitev je proces spreminjanja nedenarnih sredstev v denar ali terjatve. Da lahko pride do pripoznavanja prihodkov morajo bi izpolnjeni naslednji pogoji:

1. prihodek mora biti merljiv, kar pomeni, da mora imeti vrednost,
2. merjenje mora biti preverljivo in
3. poslovni dogodek se mora zgoditi, ne sme biti samo namišljen.

Prihodki se pripoznajo, če je povečanje gospodarskih koristi v obračunskem obdobju povezano s povečanjem sredstev ali zmanjšanjem dolga in je to povečanje mogoče zanesljivo izmeriti. Poslovni prihodki se pripoznajo, če so prejemki že ob nastanku ali ko se upravičeno pričakuje, da bodo vodili do prejemkov. Finančni prihodki se pripoznavajo ob obračunu ne glede na prejemke, če ni utemeljenega dvoma glede njihove velikosti, zapadlosti v plačilo ali plačljivosti. Če tak dvom obstaja, se pripoznavanje finančnih prihodkov odloži.

Odhodki

Odhodki so nasprotje prihodkov in skupaj z njimi tvorijo poslovni izid v obračunskem obdobju. Po definiciji Slovenskih računovodskih standardov so odhodki zmanjšanja gospodarskih koristi v obračunskem obdobju v obliki zmanjšanj sredstev ali povečanj obveznosti. Enako kot prihodki so tudi odhodki razvrščeni na poslovne in finančne odhodke, ki skupaj tvorijo redne odhodke, ter na izredne odhodke.

Poslovne odhodke sestavljajo vračunani stroški v obračunskem obdobju, razlika v stroških, ki so vključeni v začetnih zalogah proizvodov in nedokončane proizvodnje ter končnih zalogah proizvodov in nedokončane proizvodnje, deleži zaposlencem iz dobička in prevrednotovalni poslovni odhodki. Na višino poslovnih odhodkov v obračunskem obdobju vpliva tudi metoda vrednotenja zalog. Poznamo namreč več metod (metoda drsečih povprečnih cen, metoda tehtanih povprečnih cen, metoda LIFO, metoda FIFO, metoda stalnih cen), ki različno razvrščajo posamezne skupine stroškov med tiste stroške, ki gredo med zaloge, in tiste, ki gredo neposredno med odhodke tekočega obdobja. Podjetje mora zaradi tega v razkritjih pojasniti, katero metodo uporablja, če pa je metodo spremenilo, pa mora pojasniti tudi kakšne posledice ima ta sprememba na odhodke.

Med poslovne odhodke sodijo tudi razlike v popisu zalog poslovnih učinkov. Če se ob popisu ugotovi presežek, to pomeni povečanje prihodkov, če pa se ugotovi primanjkljaj, pa to pomeni povečanje poslovnih odhodkov.

Finančni odhodki so odhodki za financiranje in naložbenje. Med odhodke za financiranje se štejejo predvsem stroški danih obresti, odhodki za naložbenje pa imajo predvsem obliko prevrednotovalnih finančnih odhodkov. Za njih je značilno, da jih je mogoče pripoznati ob obračunu, ne glede na izdatke, ki so povezani z njimi. To so (Slovenski računovodski standardi, 2002) finančni odhodki zaradi okrepitev dolgoročnih dolgov in kratkoročnih dolgov ter zaradi oslabitve dolgoročnih in kratkoročnih finančnih naložb. Izjema so tisti dolgoročni in kratkoročni dolgovi ter dolgoročne in kratkoročne finančne naložbe, ki so bili že prevrednoteni, kar je ustvarilo posebni prevrednotovalni popravek kapitala, iz katerega je mogoče kriti razliko.

Izredne odhodke predstavljajo neobičajne postavke, ki v obračunskem obdobju zmanjšajo poslovni izid.

Kot že rečeno, je tudi pri odhodkih pomembno pripoznavanje. Odhodki se pripoznajo, če je zmanjšanje gospodarskih koristi v obračunskem obdobju povezano z zmanjšanjem sredstev ali s povečanjem dolga in je to zmanjšanje mogoče zanesljivo izmeriti. Poslovni odhodki so pripoznani, ko se stroški ne zadržujejo več v zalogah proizvodov in nedokončane proizvodnje oziroma za trgovsko blago velja, da se poslovni odhodki pripoznajo, ko je prodano. Finančni odhodki se pripoznajo ob obračunu ne glede na plačila, ki so povezana z njimi.

Poslovni izid

Poslovni izid (Slovenski računovodski standardi, 2002, str. 141) je razlika med prihodki in odhodki v obračunskem obdobju. Obstaja več vrst poslovnega izida. Temeljne vrste so:

- poslovni izid (dobiček ali izguba) iz prodaje,
- poslovni izid (dobiček ali izguba) iz celotnega poslovanja,
- poslovni izid (dobiček ali izguba) iz rednega delovanja,
- celotni poslovni izid (celotni dobiček ali celotna izguba),
- celotni poslovni izid (celotni dobiček ali celotna izguba) po odbitku prevrednotovalnega popravka kapitala poslovnega izida.

Med ostale vrste poslovnega izida pa spadajo: prispevek za kritje, kosmati poslovni izid iz celotnega poslovanja, celotni poslovni izid skupaj s finančnimi odhodki, celotni poslovni izid skupaj z deleži zaposlencev v njem in dohodek. Te vrste poslovnega izida so uporabne predvsem za notranje uporabnike.

Poslovni izid iz prodaje je razlika med prihodki in odhodki za prodajo. **Poslovni izid iz celotnega poslovanja** je razlika med poslovnimi prihodki in poslovnimi odhodki; od poslovnega izida iz prodaje se razlikuje za preostale poslovne prihodke in poslovne odhodke, med katerimi so tudi prevrednotovalni poslovni prihodki in prevrednostovalni poslovni odhodki.

Poslovni izid iz rednega delovanja je razlika med seštevkom poslovnih prihodkov in finančnih prihodkov ter seštevkom poslovnih odhodkov in finančnih odhodkov.

Celotni poslovni izid je razlika med seštevkom poslovnih prihodkov in seštevkom vseh odhodkov, med katerimi ni zneskov za poravnavo izgube iz prejšnjih let. To je poslovni izid, dosežen pri prizadevanjih v podjetju.

Celotni poslovni izid po odbitku prevrednotovalnega popravka poslovnega izida je razlika med seštevkom vseh prihodkov in seštevkom vseh odhodkov z vštetiimi prevrednotovalnim popravkom poslovnega izida. To je poslovni izid, s katerim je mogoče razpolagati, če je ostala zagotovljena nespremenjena kupna moč kapitala.

2.3. Izkaz finančnega izida

Izkaz finančnega izida je temeljni računovodski izkaz, v katerem so pošteno prikazane spremembe stanja denarnih sredstev in njihovih ustreznikov za poslovno leto ali medletna obdobja, za katera se sestavlja. Med denarne ustreznike štejemo tista sredstva (Schroeder, Clark, Cathey, 2001, str. 158), ki so visoko likvidna, preprosto in hitro oziroma v bližnji prihodnosti zamenljiva v vnaprej znan znesek denarnih sredstev z zanemarljivim tveganjem v spremembi vrednosti zaradi spremembe obrestne mere.

Izkaz finančnega izida (Lipnik, 2002, str. 134) daje uporabnikom informacije, kako podjetje denarna sredstva in njihove ustreznike pridobiva in kako jih porablja ter kakšno je stanje teh sredstev na začetku in na koncu obračunskega obdobja. Na podlagi teh informacij je mogoče ugotoviti razloge za povečanje ali zmanjšanje denarnih sredstev in njihovih ustreznikov v obračunskem obdobju.

Denarna sredstva in njihovi ustrezniki se povečujejo zaradi novega financiranja (povečanja obveznosti do virov sredstev) ali raznaložbenja (zmanjševanje nedenarnih sredstev), zmanjšujejo pa se zaradi naložbenja (povečanje nedenarnih sredstev) ali definciranja (zmanjševanja obveznosti do virov sredstev).

Po svoji zasnovi je izkaz finančnega izida (Porter, Norton, 1999, str. 19) podoben izkazu poslovnega izida, saj oba izkaza izkazujeta tokove skozi proučevano obdobje, vendar s pomembno razliko, da so prihodki v izkazu poslovnega izida pripoznani, ko jih podjetje zaračuna in odhodki, ko podjetje dobi račun, medtem ko izkaz finančnega izida spremlja prejeme, kar pomeni denarna sredstva (gotovinska ali brezgotovinska), ki se v obračunskem obdobju prejema, in izdatke, ki so denarna sredstva (gotovinska ali brezgotovinska), ki se v obračunskem obdobju porabljajo v zvezi s posameznimi zadevami.

Izkaz finančnega izida se lahko sestavi v dveh različnih oblikah. Slovenski računovodski standardi dajejo prednost prvi obliki, ki je sestavljen po neposredni metodi (različica I), vendar se podjetje lahko samo odloči za tisto različico, za katero lažje zagotavlja vse potrebne podatke.

Pri sestavljanju izkaza finančnega izida ima podjetje na razpolago dve metodi (McKenzie, 1998, str. 93):

- neposredna metoda in
- posredna metoda.

Neposredna metoda

Po neposredni metodi se izkaz finančnega izida sestavi, če so na voljo ustrezni podatki o prejemkih in izdatkih. Neposrednost te metode se najbolj kaže v neposrednem načinu zbiranja podatkov. Podjetja, ki izkaz finančnega izida sestavljajo po tej metodi, pridobivajo podatke iz

poslovnih knjig, in sicer tako, da spremljajo posamezne prejemke in izdatke na računih pri banki in v blagajni ter jih razporejajo na ustrezne postavke izkaza finančnega izida. Ker pa naj bi poleg denarnih sredstev upoštevali tudi denarne ustreznike, morajo določiti tudi sredstva, ki so denarni ustrezniki.

Podjetja, ki se odločijo za različico I, morajo v zvezi s sestavljanjem izkaza finančnega izida določiti tudi:

- za katera obdobja se izkaz finančnega izida sestavlja (to velja tudi za II različico),
- kaj spada v postavko denarnih sredstev in njihovih ustreznikov,
- vire pridobivanja podatkov o prejemkih in izdatkih in
- način razporejanja prejemkov in izdatkov v kategorije finančnih tokov.

Različica I ima nekaj značilnosti, po katerih se loči od izkaza finančnega izida, sestavljenega po posredni metodi. Te značilnosti so:

- obravnava prejemke in izdatke;
- postavke o finančnih tokovih pri naložbenju in pri financiranju so izkazane v nepobotanih zneskih;
- prejemki od prodaje običajno vključujejo tudi davek na dodano vrednost (odslej DDV), zato so med izdatki pri poslovanju izkazani tudi izdatki za obračunani DDV;
- uskupinjevanje izkazov finančnega izida;
- izpolnjuje zahteve notranjega in zunanjega poročanja.

Posredna metoda

V izkazu finančnega izida, sestavljenem po posredni metodi, so izkazani pritoki in odtoki, ki naj bi se čimbolj približali prejemkom in izdatkom. Ta izkaz je potrebno sestavljati nekoliko bolj poglobljeno, kar velja predvsem za pomembne postavke. Ta izkaz ima več postavk, kar pomeni, da so bolj razčlenjene, več je povezovanja med postavkami med bilancami stanja in izkaza poslovnega izida, za kar je potrebno več dodatnih podatkov; zaradi tega pa je tudi več popraviljanja postavk, pridobljenih iz bilance stanja in izkaza poslovnega izida.

Tudi izkaz finančnega izida, ki je sestavljen po posredni metodi, ima nekaj pomembnih značilnosti:

- podatke pridobivamo iz bilance stanja, izkaza poslovnega izida in drugih evidenc;
- obravnava pritoke in odtoke;
- postavke o finančnih tokovih pri naložbenju in pri financiranju (razen pri kapitalu) so izkazane v pobotanih zneskih;
- predvsem izpolnjuje zahteve zunanjega poročanja.

Izkaz finančnega izida vsebuje pomembne informacije za odločanje pri financiranju in naložbenju v podjetju. Na podlagi teh informacij lahko v podjetju ugotovijo, kje so vzroki, da so se denarna sredstva ali njihovi ustrezniki v obračunskem obdobju povečali ali zmanjšali. Izkaz finančnega izida (Schroeder, Clark, Cathey, 2001, str. 156) tudi prikaže, kako je podjetje **plačilno sposobno, solventno**, se pravi, kakšna je njegova plačilna sposobnost na dolgi rok, kakšno ima **likvidnost** – možnost podjetja, da preoblikuje nedenarna sredstva v denarna. Informacije o likvidnosti so pomembne za uporabnike, ki ocenjujejo časovno usklajevanje prihodnjih denarnih tokov. Prav tako je iz obravnavanega izkaza razvidna tudi **finančna prilagodljivost** podjetja. Finančna prilagodljivost je zmožnost podjetja, da lahko hitro reagira v kriznih situacijah; da lahko »hitra sredstva« spremeni v likvidna sredstva ali da ustvari denar iz svojega delovanja, iz prodaje sredstev, vendar brez prekinitve procesa delovanja. Zgoraj omenjena likvidnost je torej samo del finančne prilagodljivosti.

2.4. Izkaz gibanja kapitala

Izkaz gibanja kapitala je temeljni računovodski izkaz, v katerem so resnično in pošteno prikazane spremembe sestavin kapitala za poslovno leto ali medletna obdobja, za katera se sestavlja. Izkaz gibanja kapitala ima lahko dve obliki. Prva je oblika ločenih razpredelnic sprememb za vsako sestavino kapitala, druga oblika pa so sestavljene razpredelnice sprememb vseh sestavin kapitala.

Slovenski računovodski standardi dajejo prednost drugi različici, v kateri je lahko prikazana (Kavčič, 2000, str. 127):

- razdelitev čistega dobička kot sestavine kapitala ali izgube kot odbitne postavke;
- gibanje vseh formalnih sestavin kapitala, ki so vključene v bilanco stanja;
- poleg gibanja vseh formalnih sestavin kapitala, ki so vključeni v bilanco stanja, še gibanje nevplačanega vpisanega kapitala in odkupljenih lastnih delnic, ki so pravzaprav odbitne postavke od celotnega kapitala.

SRS 27 loči dve razdelitvi postavk, in sicer osnovni izkaz ter prilagojen izkaz, ki je narejen bolj za poslovne namene.

Osnovni izkaz gibanja kapitala je grajen tako, da v razpredelnici najprej ugotovi prvo razsežnost različnih vrst kapitala, ki so: osnovni kapital + kapitalska rezerva + vplačani presežek kapitala + rezerve iz dobička + preneseni čisti poslovni izid prejšnjih let + splošno prevrednotovalni popravek kapitala + posebni prevrednotovalni popravek kapitala + čisti poslovni izid leta = skupaj kapital.

Drugo razsežnost v razpredelnici sestavljajo možni pojavi, ki vplivajo na spremembo začetnega stanja kapitala, s tem, ko spreminjajo vsaj eno izmed omenjenih gospodarskih kategorij. Poznamo naslednje pojave:

- **premike v okviru kapitala** (vpis ali vplačilo novega kapitala, splošno prevrednotenje kapitala, posebna prevrednotenja kapitala, ugotovitev čistega poslovnega izida tekočega leta, vnos dela dobička za poravnavo izgub prejšnjih let, druga povečanja);
- **premike v okviru kapitala** (razporeditev čistega dobička v rezerve iz dobička, poravnava izgube prejšnjih let bodisi z delom dobička poslovnega leta, bodisi z rezervami iz dobička ali drugimi sestavinami kapitala, poravnavanje izgube poslovnega leta z rezervami iz dobička ali drugih sestavin kapitala, razpustitev sklada lastnih delnic z vračilom prvotnim sestavinam kapitala, spojitev popravka kapitala v na novo opredeljeni osnovni kapital);
- **premike iz okvira kapitala** (obračun ali izplačilo dividend, vračilo kapitala, zmanjšanje posebnega prevrednotovalnega kapitala zaradi oslabitve sredstev, prenos posebnega prevrednotovalnega popravka kapitala v poslovne prihodke, prenos posebnega prevrednotovalnega popravka kapitala v finančne prihodke, druga zmanjšanja kapitala).

Izkaz gibanja kapitala (Kavčič, 2000, str. 128) je grajen tako, da od začetnega stanja odštejemo oziroma začetnemu stanju prištejemo spremembe v vsaki skupini. SRS 27 postavlja zahtevo, da je treba prikazati podatke za tekoče obdobje, za preteklo obdobje in načrtovano obdobje. Odvisno od tega za kakšne vrste preglednice (ločene ali sestavljene) se podjetje odloči, so lahko primerjalni podatki prikazani v samih razpredelnicah ali pa v pojasnilih.

Prilagojeni izkaz gibanja kapitala v bistvu pomeni ponazoritev razlik med različicami, ki jih lahko uporabijo podjetja za izkaz gibanja kapitala.

Izkaz gibanja kapitala (Lipnik, 2003, str.156) je prvenstveno namenjen zunanjemu poslovnemu poročanju, vendar je zelo uporaben tudi za notranje potrebe po informiranju o gibanju posameznih sestavin kapitala. Poslovodstvo namreč laže pripravlja predloge in sprejema odločitve, povezane s kapitalom, če ima na voljo ustrezno pripravljene informacije, kakršne lahko pridobi iz izkaza gibanja kapitala.

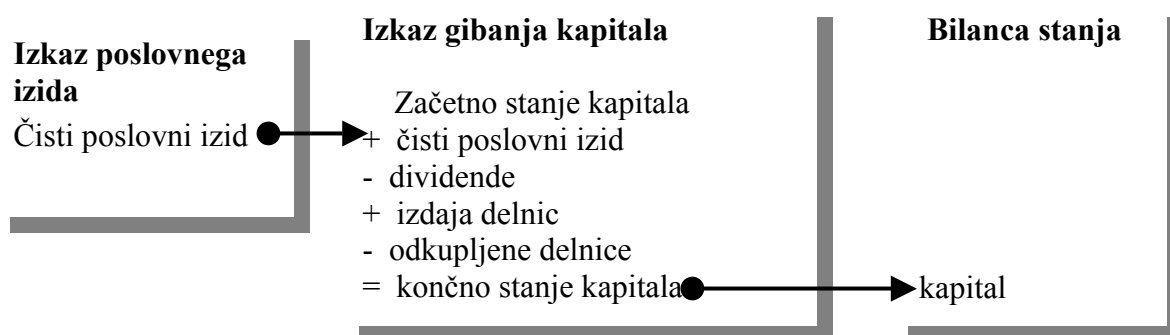
Bilančni dobiček ali **bilančna izguba** pa nista sestavina v bilanci stanja izkazanega kapitala. Pravno sta opredeljeni kot odločitveni kategoriji iz ZGD-ja. Njun prikaz je podlaga za odločanje nadzornega sveta ali skupščine, ki vodi do končnih sprememb v izkazu gibanja kapitala. To pa omogoči, da se na skupščini lahko razdeli le manj kot čisti dobiček poslovnega leta, če je treba iz njega pokriti preneseno izgubo oziroma povečati rezerve iz dobička, ali da

se lahko razdeli več kot čisti dobiček poslovnega leta, če se uporabijo še preneseni čisti dobiček in rezerve iz dobička. Enako velja tudi bilančno izgubo.

Uporaba (pokrivanje) čistega poslovnega dobička (izgube) poslovnega leta (Lipnik, 2003, str.157) se izkaže v izkazu gibanja kapitala obravnavanega obračunskega obdobja, rezultati uporabe bilančnega dobička pa šele v izkazu gibanja kapitala naslednjega leta, potem ko je o uporabi bilančnega dobička na skupščini že odločeno.

Vsem sestavinam kapitala je potrebno na koncu leta dodati zneske, ki so ustrezni spremembam kupne moči domače valute v obdobju, v katerem so nastajale. Te sestavne kapitala so osnovni kapital, kapitalske rezerve, rezerve iz dobička, preneseni čisti dobiček (oziroma izguba) in dotedanji splošni prevrednotovalni popravek kapitala. **Splošno prevrednotenje kapitala** (omogoča hranitev splošne kupne moči kapitala) pa se ne opravi, če se v prejšnjem koledarskem letu tečaj evra do tolarja poveča (Lipnik, 2003, str.160) za manj kot 5,5%. **Posebno prevrednotenje kapitala** je prevrednotenje kapitala tako zaradi povečanja vrednosti zemljišč, zgradb, opreme in finančnih instrumentov, ki so del dolgoročnih in kratkoročnih naložb, kakor tudi zaradi zmanjšanja vrednosti dolgoročnih in kratkoročnih dolgov.

Slika 3: Vloga izkaza gibanja kapitala v povezavi med izkazom poslovnega izida in BS

Vir: Ingram et. al, 1999, str. 180.

2.5. Poslovne knjige in letno poročilo

Družbe in podjetniki morajo voditi poslovne knjige in jih enkrat letno zaključiti. Poslovno leto se lahko razlikuje od koledarskega leta. Na podlagi zaključenih poslovnih knjig je treba za vsako poslovno leto, v roku treh mesecev po koncu tega poslovnega leta, sestaviti letne računovodske izkaze.

Letno poročilo je po 56. členu Zakona o gospodarskih družbah (odslej ZGD) sestavljeno iz bilance stanja, izkaza poslovnega izida ter priloge s pojasnili k izkazu. Pri družbah, katerih letno poročilo je potrebno revidirati, le-to vsebuje še: izkaz finančnega izida, izkaz gibanja kapitala in poslovno poročilo.

Poslovno poročilo (Kocbek, 2001, str. 64) je torej ožji pojem od letnega poročila, saj predstavlja njegov del, v njem mora biti opravljen najmanj pošten prikaz razvoja poslovanja in položaja družbe, prikazani pa morajo biti tudi:

- pomembni poslovni dogodki po koncu poslovnega leta,
- pričakovan razvoj družbe,
- aktivnosti družbe na področju raziskav in razvoja,
- podružnice družbe,
- aktivnosti podružnic družbe v tujini.

Splošno pravilo po 57. členu ZGD-ja je, da mora biti letno poročilo sestavljeno jasno in pregledno. Izkazovati mora resničen in pošten prikaz premoženja in obveznosti družbe, njenega finančnega položaja ter poslovnega izida.

Konsolidirano letno poročilo

Konsolidirano letno poročilo ureja 53. člen ZGD-ja. V tem členu je zapisano, da mora družba s sedežem v Republiki Sloveniji, ki je nadrejena eni ali več družbam v Republiki Sloveniji ali izven nje izdelati tudi konsolidirano letno poročilo, če so bodisi nadrejena družba bodisi ena ali več podrejenih družb organizirane kot kapitalske družbe oziroma v drugi istovrstni pravnoorganizacijski obliki po pravu države sedeža družbe.

Konsolidirano letno poročilo je sestavljeno iz konsolidirane bilance stanja, konsolidiranega izkaza poslovnega izida, priloge h konsolidiranim izkazom, konsolidiranega izkaza gibanja kapitala, konsolidiranega izkaza finančnega izida in poslovnega poročila družb, ki so vključene v konsolidacijo. Ti sestavni deli tvorijo celoto.

3. ZNAČILNOSTI TEMELJNIH RAČUNOVODSKIH IZKAZOV

3.1. Kakovostne značilnosti računovodskih izkazov

Informacijska vrednost oziroma uporabnost računovodskih izkazov bi bila lahko precej manjša, če ne bi bili narejeni v skladu z nekaterimi značilnostmi, ki jim zelo povečajo uporabno vrednost.

Kakovostne značilnosti računovodskih informacij, ki jih naredijo uporabne so (Porter, Norton, 2001, str.48-52):

❖ Razumljivost

Vse, kar naj bi bilo uporabno, mora biti razumljivo. Uporabnost in razumljivost gresta z roko v roki. Razumljivost finančnih informacij se precej spreminja, odvisno je od strokovne podlage uporabnika. FASB (Financial Accounting Standards Board) je mnenja, da naj bi bile

finančne informacije razumljive tistim, ki so pripravljeni porabiti nekaj časa za to, da bi le-te informacije razumeli. Uporabo teh informacij se da naučiti, vendar mora poročanje zagotoviti take informacije, ki jih lahko uporabljajo vsi – strokovnjaki in laiki.

❖ **Relevantnost**

Razumljivost sama zagotovo ni dovolj, da napravi informacijo uporabno. Da je uporabna, mora biti informacija relevantna. Relevantnost je zmožnost informacije, da naredi razliko v odločitvi. Uporabnikom morajo pomagati ovrednotiti pretekle, sedanje in prihodnje dogodke.

❖ **Zanesljivost**

Računovodska informacija je zanesljiva do te mere, do kamor se lahko uporabnik zanes, da res predstavlja tisto, kar avtorji trdijo, da predstavlja. Informacija mora torej biti brez pomembnih napak in brez pristranskih stališč. Zanesljivost ima tri osnovne značilnosti:

- *dokazljivost*; informacija je dokazljiva, če lahko trdimo, da je brez napak; npr.: za nek podatek lahko pogledamo v pogodbo ali račun.
- *predstavljajoča zanesljivost*; informacija je predstavljlivo zanesljiva takrat, ko ustreza dejanskemu dogodku – takšnemu, kateremu nakupu v naravi ustreza transakcija v knjigah podjetja.
- *nevtiralnost*; informacija je nevtralna, kadar stanja podjetja ne prikaže v boljši ali slabši luči kot bi narekemale dejanske okoliščine. Npr.: takrat ko je možna izguba iz glavnega procesa podjetja odkrita natančno v zapisih v finančnih poročilih, z vsemi posledicami na podjetje.

❖ **Primerljivost in doslednost**

Primerljivost omogoči, da se lahko naredijo primerjave med podjetji. Uporabniki morajo imeti namreč možnost primerjati računovodske izkaze podjetij. Če naj bi bila narejena finančna poročila, ki uporabljajo različne metode, bolj primerljiva, imajo razkritja pomembno vlogo. V opombah mora pisati, kakšne metode je podjetje uporabljalo (npr.: pri amortizaciji in/ali vrednotenju zalog).

Doslednost je tesno povezana s konceptom primerljivosti. Oba vsebujeta razmerje med dvema številoma. Medtem ko je finančno poročilo primerljivo, če je mogoče narediti primerjavo med enim in drugim podjetjem, je poročilo dosledno, če je mogoče primerjati med seboj eno računovodsko obdobje z drugim. Če naredi podjetje spremembo v računovodskih metodah, mora to spremembo označiti v razkritjih in tudi opozoriti uporabnika tega poročila, kakšen vpliv ima ta sprememba na določeno poročilo.

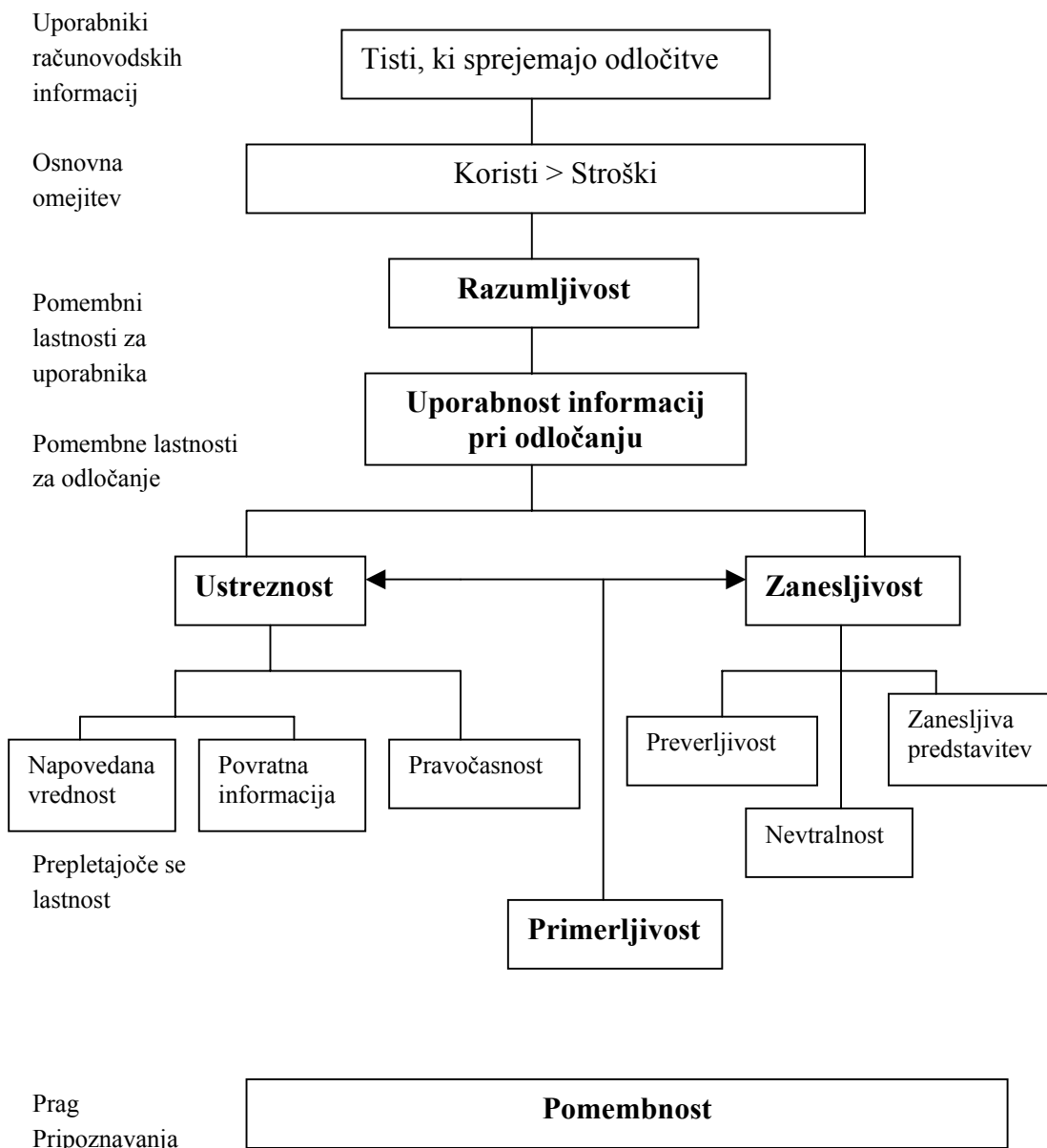
❖ **Pomembnost**

Koncept pomembnosti je tesno povezana z relevantnostjo in se ukvarja z velikostjo napake, ki se pojavi v računovodski informaciji. Problem nastane, če je napaka dovolj velika, da vpliva na oceno tistega, ki to informacijo prenaša. Meja za določanje pomembnosti se od podjetja do podjetja lahko zelo razlikuje. Odvisna je namreč od velikosti podjetja.

❖ Konzervatizem

Koncept konzervatizma je ostanek iz začetnih dni, ko je bilo osnovno finančno poročilo bilanca stanja in je bil osnovni uporabnik bankir. Običajno je bankir dobro razumel kategorijo sredstva v bilanci stanja in je na tej podlagi ugotovil, ali so sredstva kot poroštvo zadostna meja varnosti za odobreni kredit.

Slika 4: Hierarhija kakovostnih značilnosti računovodskih informacij

Vir: Bernstein, 1989, str.46.

3.2. Uporabniki računovodskih informacij

Uporabnike računovodskih informacij lahko razdelimo v dve skupini (Porter, Norton, 2001, str. 6), in sicer:

❖ **Notranji uporabniki**

Vodstvo podjetja je v situaciji, da mora pridobiti finančne podatke, ki najbolj ustrezajo njihovim potrebam. V nekaterih večjih podjetjih imajo tudi podzvrst računovodstva, imenovano »računovodstvo za poslovanje« (Management accounting), ki je ustanovljeno le pod pogojem, če vodstvu podjetja olajša načrtovanje in kontrolo. Možnost, da se naredijo poročila računovodstva za vodstvo, je omejena le z količino podatkov in s stroški v pripravi relevantnih informacij.

❖ **Zunanji uporabniki**

Zunanji uporabniki, ki niso neposredno vpleteni v poslovanje podjetja, rabijo računovodske informacije iz drugačnih vzrokov kot notranji uporabniki. Tudi možnost, da zunanji uporabniki pridobijo informacije, je bolj omejena. Ker nimajo možnosti do vpogleda v vsakodnevno poslovanje podjetja, se morajo zanesti na informacije, ki jim jih posreduje vodstvo podjetja.

Zahteve po računovodskih informacijah pri različnih uporabnikih informacij (Odar, 2001, str. 10-11):

- **lastnike kapitala in potencialne vlagatelje** zanima zlasti velikost in ustaljenost nadomestila na podlagi njihovega kapitala v obliki deležev iz čistega dobička, dividend in podobnega, politika delitve čistega dobička, dolgoročna donosnost podjetja in kakovost ravnateljstva;
- **banke in druge, ki dajejo dolgoročna posojila** podjetju zanima zlasti njegova sposobnost odplačevanja posojil ter v zvezi s tem njegova dolgoročna donosnost, finančni položaj in kakovost ravnateljstva;
- **dobavitelje**, ki dajejo podjetju blagovne kredite, zanimata predvsem njegova dolgoročna donosnost in kakovost njegovega ravnateljstva;
- za **zaposlene** v podjetju je zlasti zanimiva donosnost ter iz nje izhajajoče možnosti zaslužkov in socialnih prejemkov, pa tudi dolgoročne možnosti za zaposlovanje in kakovost ravnateljstva;

- **banke, drugi dajalci kratkoročnih posojil** podjetju ter njegovi kratkoročni komercialni in drugi upniki želijo biti seznanjeni zlasti z njegovo sprotno plačilno sposobnostjo in njegovim finančnim položajem;
- **glavne stalne kupce** podjetja zanimajo zlasti njegova dolgoročna donosnost ter možnost ohranjanja ustaljenega poslovanja, finančni položaj in kakovost ravnateljstva;
- za **konkurente** podjetja je njegovo računovodsko informiranje zanimivo iz dveh popolnoma nasprotujočih si razlogov: prvi razlog je, da ugotovijo, kakšna je možnost za nakup podjetja, drugi pa, kakšna je možnost, da podjetje kupi njih. V zvezi s tem jih zanima predvsem donosnost, finančni položaj in kakovost ravnateljstva podjetja;
- **država in državni organi** želijo biti seznanjeni zlasti z razmeščenostjo raznih dejavnikov, posebej z zaposlenci v podjetju ter z uživanjem posebnih pravic zaradi dejavnikov monopolnega položaja ali naravne rente, kar je povezano z uvajanjem dajatev;
- **javnost**, predvsem v kraju, kjer deluje podjetje, želi vedeti, ali dejavnost podjetja ogroža človekovo okolje, kaj narediti, da se to omeji ali prepreči, ter kakšne so ekonomske in finančne možnosti podjetja za pomoč pri reševanju krajevnih problemov, predvsem problemov nezaposlenosti.

4. ANALIZA TEMELJNIH RAČUNOVODSKIH IZKAZOV S POMOČJO KAZALNIKOV

Računovodski izkazi so nedvomno veliko bolj uporabni, če jih ustrezno analiziramo. S tem ustvarjamo dodatne informacije, ki služijo kot podlaga za odločanje. Uspešnost podjetja v proučevanem obdobju lahko primerjamo s preteklimi obdobji, sorodnimi podjetji ali s povprečjem v panogi. Za te primerjave so najprimernejša sodila kazalniki.

Splošno načelo je, da so kazalniki relativna števila, kamor sodijo indeksi, koeficienti, stopnja udeležbe. Računovodski kazalniki (Kavčič, 2002, str.162) so tako številčne informacije o poslovanju podjetja, gospodarskih procesih in razvoju ter pregledno podajajo informacije uporabnikom, ki se zanimajo za uspešnost poslovanja podjetja.

Vsekakor pa je bolj kot sam izračun kazalnikov, zapletena njihova vsebinska razlaga. Opredeliti moramo posamezne ekonomske kategorije, ki jih primerjamo, izbrati moramo primerne ekonomske kategorije za določen namen analize ter opredelitve vsebine kazalnikov in s tem opredelitve podlage za ukrepanje.

Kazalniki so nam lahko podlaga za zelo obsežno analizo, saj omogočajo (Tyran, 1992, str.xi in xii):

- jasnost in razumljivost informacij o poslovanju ter primerljivost s preteklimi izidi in konkurenčnimi podjetji;
- opredelitev nenormalnih ali spreminjajočih se razmer ter ugotavljanje pomembnejših odmikov;
- vpogled v posamezne računovodske informacije, ki lahko opozorijo na nezaželene in krizne razmere;
- ureditev informacij, ki nazorno in pregledno olajša uresničevanje ciljev ter pomaga pri odločanju posloводства o dobičkonosnosti, finančni trdnosti, plačilni sposobnosti, gospodarnosti, konkurenčnosti, rasti, razvoju, uspešnosti in učinkovitosti;
- prikaz prednosti in slabosti poslovanja glede na okolje podjetja;
- oblikovanje mnenja o preteklem poslovanju in napoved prihodnje uspešnosti podjetja.

Pomembna koristna lastnost kazalnikov pa je tudi, da pokažejo področja, na katerih so potrebne dodatne analize, poudarijo prednosti in slabosti podjetja ter sprožajo vprašanja (Chadwick, 2001, str. 66). Da pa lahko dosežemo čim večjo izrazno moč kazalnikov, morajo biti le-ti obravnavani v povezavi:

- s podatki o poslovodstvu,
- s podatki o panogi,
- z vrednostjo premoženja in vlaganji,
- z oportunitetnimi stroški (alternativna vlaganja),
- z zakonodajo ter
- z zavarovanjem oziroma stopnjo zavarovanja za dolgove in obveznice s sredstvi podjetja.

S pomočjo kazalnikov lahko naredimo več vrst analiz; najpomembnejši pa sta naslednji analizi (Kavčič, 2002, str.164):

- analiza trenda (ugotavljamo gibanje kazalnika v daljšem obdobju) in
- panožno primerjalno analizo (primerjamo vrednost kazalnika posameznega podjetja z vrednostmi istovrstnih kazalnikov drugih podjetij), vendar je pri tej vrsti analize pomembno, da smo pozorni tudi na slabosti analize s kazalniki, čeprav je v primerjavi z analizo z odmiki veliko bolj uporabna. Mnogi teoretiki namreč opozarjajo, da ta analiza (Eliot, Eliot, 2002, str.727):
 - o ne odpravlja pomanjkljivosti računovodskih izkazov, temveč jih včasih celo povečuje;
 - o kazalniki ne upoštevajo velikosti podjetja;
 - o kazalniki niso normalno razporejeni, to pa otežuje ne le statistično analizo, temveč tudi razlage kazalnikov.

Z analizo hočemo ugotoviti dosežke podjetja, ki pa jih merimo lahko z različnih zornih kotov. Lahko se osredotočimo na finančne ali pa na gospodarske dosežke, ki so posledica odločitev

posloводства na področju investiranja, financiranja ali poslovanja. Analize (Kavčič, 2002, str.164) morajo povedati, ali so se sredstva (premoženje podjetja), ki so redka dobrina, uporabljala učinkovito, ali je bila dosežena želena dobičkonosnost in ali so bile finančne odločitve ustrezne. Za spremljanje teh ciljev je razvitih mnogo tehnik in kazalnikov oziroma koeficientov, vendar jih je le nekaj takih, ki dajo resničen vpogled v dogajanje v podjetju in so odločilni za odločanje. Da bi bili kazalniki, predvsem pa koeficienti lahko koristni za izbrani namen, mora računovodja, ki pripravlja kazalnike, poznati (Helfert, 2000, str. 82):

- izbrani vidik (delničarjev, posloводства,...),
- cilj analize in
- sodilo (standard) za primerjavo.

Problem, ki se pojavi pri razlagi kazalnikov ali koeficientov, je v tem, da je zelo težko določiti optimalne vrednosti posameznih kazalnikov oziroma koeficientov, zato moramo pri pripravljanju in razlaganju kazalnikov upoštevati (Kavčič, 2002, str.165):

- da je treba kazalnike, ki so izračunani iz izkaza poslovnega izida in bilance stanja, dopolniti z drugimi analizami; na tej osnovi temelji tudi uravnoteženo merjenje uspešnosti;
- pri primerjavi kazalnika podjetja s kazalnikom drugega podjetja, da imata obe lahko različno računovodsko politiko oziroma prakso, kar se kaže posebej pri amortizaciji, vrednotenju zalog, odpisih terjatev, oblikovanju rezervacij in še čem; tudi podjetji v isti panogi nista nujno primerljivi, saj imata lahko različna prodajna asortimana, različna organizacijska ustroja ali različna osnovna sredstva, kar vse vpliva na velikost kazalnikov;
- da posamezen kazalnik lahko zavaja; denimo velik kazalnik obračanja sredstev lahko pomeni motnje pri poslovanju ali pa resnično učinkovitost pri porabi sredstev; zato je treba, vsaj pri kazalnikih, kjer takšne možnosti obstajajo, upoštevati vpliv na druge kazalnike, torej je treba prikazati tudi medsebojno povezanosti kazalnikov.

Kazalnike, ki so si podobni ali pa se dopolnjujejo lahko povežemo v smiselne skupine oziroma vrste kazalnikov. Kazalnike lahko na različne vrste razdelimo po več kriterijih; tako je značilno, da različni avtorji oblikujejo različne vrste kazalnikov, tako jih je Gates razvrstil takole:

- kazalniki prodaje,
- kazalniki dobička,
- kazalniki dolgov in kapitala,
- kazalniki učinkovitosti,
- kazalniki trženja in
- kazalnike naložbenja.

Gasking pa se je osredotočil predvsem na kazalnike, ki so v pomoč poslovodstvu pri vodenju podjetja; meni namreč, da bi poslovodstvo moralo dobro poznati delovanje vsakega posameznega področja podjetja in jih tudi analizirati, če želi, da bo podjetje kot celota uspešno. Zato so njegove vrste kazalnikov namenjene predvsem notranjim uporabnikom (Gasking, 1993, str. 3-66):

❖ **kazalniki za analiziranje denarnim tokov:**

- dnevi vezave terjatev iz poslovanja,
- dnevi vezave zalog,
- dnevi vezave obveznosti iz poslovanja,
- kazalnik obračanja celotnih sredstev,
- kratkoročni koeficient plačilne sposobnosti,
- pospešeni koeficient plačilne sposobnosti,
- pokritje obresti ter razmerje med dolgom in kapitalom, ki prikazuje z zadolževanjem pridobljene vire financiranja;

❖ **kazalniki za analiziranje sredstev** prikazujejo razmerje med prihodki oziroma vrednostjo proizvodnje in obravnavano kategorijo sredstev; odsevajo stopnjo dobičkonosnosti, ki jo podjetje pridobi z neko ravnijo sredstev, brez potreb po dodatnem investiranju; taki so:

- kazalnik obračanja celotnih sredstev,
- dnevi vezave terjatev iz poslovanja,
- dnevi vezave zalog,
- kazalnik obračanja zalog,
- razmerje med prihodki ter vsoto vrednosti zemljišč in zgradb,
- razmerje med vrednostjo proizvodnje ter vsoto vrednosti opreme in večletnih nasadov ter
- prihodki na vozilo;

med kazalniki za analiziranje uporabe sredstev so tudi kazalniki, ki kažejo neučinkovitost pri poslovanju in nezadostno izrabo zmogljivosti:

- izraba zmogljivosti, merjena z razmerjem med največjim možnim in uresničenim obsegom (številom) proizvodov,
- uporaba večletnih nasadov,
- uporaba vozil in
- izkoriščenost vozil;

❖ **kazalniki za analizo dobička** so teh vrst: prva odseva stopnja dobičkonosnosti, na podlagi katere se možni naložbenik odloča, ali je naložba zanj ugodna; vrednost

kazalnika naj bi bila večja od stroškov zadolževanja, saj s tem opravičuje tveganje, ki ga naložbenik sprejme z investiranjem v podjetje; ti kazalniki so:

- celotna dobičkonosnost naložb,
- dobičkonosnost naložb pred plačilom obresti in davka ter
- dobičkonosnost sredstev pred plačilom obresti in davka;

druga vrsta kazalnikov prikazuje dobičkovnost oziroma kosmati donos iz poslovanja glede na realizacijo podjetja:

- dobičkovnost prihodkov pred plačilom obresti in davka ter
- razmerje med kosmatim donosom iz poslovanja in dobičkom pri plačilom obresti in davka;

v tretjo vrsto pa sodita:

- kazalnik obračanja celotnih sredstev ter
- razmerje med prihodki in kratkoročnim koeficientom plačilne sposobnosti, ki prikazuje raven dejavnosti podjetja glede na kratkoročno plačilno sposobnost; večji ko so prihodki, več dobička lahko podjetje pridobi z obstoječimi sredstvi, če se pri tem kratkoročni koeficient ne spremeni;

❖ **kazalniki za nadziranje prispevka za kritje**, to je razlike med prihodki in spremenljivimi stroški za te prihodke, ki je namenjena pokrivanju stalnih stroškov in dobička; ker v podjetju lahko analizirajo različne dejavnike, ki prispevajo k dobičku podjetja, so tudi kazalniki za analizo prispevka za kritje po različnih kategorijah; stopnjo prispevka za kritje in prihodki računamo na:

- prodani proizvod,
- kupca,
- omejujoči faktor,
- dodatne storitve,
- zaposlenca,
- vozilo ter
- razmerje med prispevkom za kritje in številom prodajnega osebja;

❖ **kazalniki za analiziranje posrednih stroškov** odsevajo delež prihodkov oziroma dobička, ki je namenjen kritju posrednih stroškov oziroma njihovih vrst:

- delež posrednih stroškov v prihodkih,
- delež posrednih stroškov v kosmatem donosu iz poslovanja oz. prispevku za kritje,
- delež stroškov zemljišč, zgradb in opreme v kosmatem donosu iz poslovanja oziroma prispevku za kritje,
- delež stroškov sistemske podpore v kosmatem donosu iz poslovanja oziroma prispevku za kritje ter

- razmerje med celotnimi plačami zaposlencev in čistim dobičkom;

do sedaj naštetih kazalnikov dajejo poslovodstvu informacije, na podlagi katerih lahko s pravilnim odločanjem in nadziranjem poslovanja dosegajo želeno stopnjo dobičkonosnosti;

❖ **kazalniki za analiziranje investiranja** pa so za poslovodstvo glavni kazalniki možnih odločitev o naložbenju; večji ko so, boljše so možnosti za pridobitev boljših investitorjev, s tem pa se posredno izboljša tudi uspešnost podjetja; taki kazalniki so:

- čisti dobiček na delnico,
- razmerje med ceno delnice in dobičkom na delnico,
- razmerje med dolgom in kapitalom,
- pokritje obresti,
- izplačane dividende (znesek, ki ga investitor dobi glede na vrednost delnice na tržišču) ter
- pokritje dividend, ki prikazuje, koliko dobička podjetje namenja za izplačevanje dividend. Enako kot predzadnji kazalnik tudi zadnji priča o politiki izplačevanja dividend in zadržanih dobičkov, saj bi podjetje, ki bi izplačalo celotni čisti dobiček v obliki dividend, ohranilo nespremenjeno raven čistega dobička in s tem nespremenjeno ceno delnice, ker ne bi investiralo v širitev poslovnega procesa. Po spremembah vrednosti kazalnika tako sklepamo o odločitvah podjetja o razdelitvi čistega dobička.
- dnevi vezave terjatev iz poslovanja,

Priznani ameriški ekonomist Helfert pa je računovodske kazalnike razdelil glede na posamezne skupine uporabnikov, ker se pomembnost posameznih kazalnikov za določene uporabnike razlikuje zaradi različnih zornih kotov, s katerih opredeljujejo uspešnost podjetja. Najpomembnejše skupine uporabnikov so (Helfert, 2000, str. 82-118):

- **poslovodstvo**, ki želi ugotoviti predvsem dvoje: uspešnosti in učinkovitost in uspešnost poslovanja,
- **lastniki (naložbeniki)**, katerih glavna skrb je njihov zaslužek, zato so za njih najbolj zanimivi kazalniki *dobičkonosnosti*, pa tudi kazalniki *možnosti zaslužka* in kazalniki *tržnih razmer*
- **posojilodajalci in kreditodajalci**, ki so zainteresirani za to, da bi bilo podjetje uspešno in bi jim lahko brez težav vračalo posojena sredstva. Pomembne vrste kazalnikov za to skupino so: kazalniki *plačilne sposobnosti*, kazalniki *finančnega vzvodja* in kazalniki *možnosti poravnavanja dolgov*.

Kazalniki, ki so opredeljeni v Slovenskem računovodskem standardu 29, so razdeljeni na dve skupini, in sicer prvi skupini na:

- ❖ kazalnike stanja financiranja,
- ❖ kazalnike stanja investiranja,
- ❖ kazalnike vodoravnega finančnega ustroja,
- ❖ kazalnike obračanja,
- ❖ kazalnike gospodarnosti,
- ❖ kazalnike donosnosti
- ❖ kazalnike dohodkovnosti.

V drugi skupini pa so računovodski kazalniki finančne tokovnosti.

Temeljni kazalniki stanja financiranja

Pri tej vrsti kazalnikov je vir podatkov pasivna stran bilance stanja. S temi kazalniki prikažemo navpično analizo pasivne strani bilance stanja. Tako lahko ugotovimo način financiranja premoženja podjetja in posledično tudi finančno tveganje ter kako to vpliva na dobičkonosnost podjetja. Večje financiranje s kapitalom pomeni sicer večjo varnost poslovanja, vendar je ta način financiranja dražji, ravno obratno pa velja za financiranje z dolgovi. Zato je smiselno imeti v podjetju takšno razmerje med kapitalom in dolgom, ki je za podjetje najcenejše ob predpostavki ohranjanja zadostne ravni varnosti, vendar ne moremo na splošno povedati, kakšno naj bi bilo to razmerje. Kazalniki, ki nam pomagajo pri teh dilemah so:

- ❑ **stopnja lastniškosti financiranja** – razmerje med kapitalom in obveznostmi do virov sredstev, ki kaže lastniško financiranje premoženja podjetja;
- ❑ **stopnja dolžniškosti financiranja** – razmerje med dolgom in obveznostmi do virov sredstev. Med dolgove se uvrščajo vse postavke na pasivni strani bilance stanja, razen tistih, ki so upoštevane kot kapital v prejšnjem kazalniku ter dolgoročnih in kratkoročnih pasivnih časovnih rezerv. Pove nam, kakšna je stopnja dolžniškega financiranja;
- ❑ **stopnja razmejenosti financiranja** – razmerje med pasivnimi razmejitvami (kratkoročnimi in dolgoročnimi) in obveznostmi do virov sredstev, ki kaže financiranje premoženja podjetja s pasivnimi časovnimi razmejitvami;
- ❑ **stopnja dolgoročnosti financiranja** – razmerje med vsoto kapitala in dolgoročnih dolgov in obveznostmi do virov sredstev. Kazalnik nam pove, kakšna je stopnja dolgoročnih obveznosti v vseh obveznostih. Med dolgoročne obveznosti se uvrščajo tiste, ki imajo zapadlost večjo od enega leta. Izločiti pa moramo tisti del dolgoročnih dolgov, ki zapade znotraj enoletnega obdobja;

- **stopnja kratkoročnosti financiranja** – razmerje med kratkoročnimi dolgovi in kratkoročnimi pasivnimi razmejitvami ter obveznostmi do virov sredstev. Kazalnik nam pove, kakšna je stopnja kratkoročnega financiranja. Kratkoročni dolgovi morajo vsebovati tudi tisti del dolgoročnih dolgov, ki zapade v obdobju krajšem od enega leta.
- **stopnja osnovnosti kapitala** – razmerje med osnovnim kapitalom in kapitalom, ki kaže vlogo osnovnega kapitala v kapitalu; kazalnik je pomemben za lastnike, saj osnovni kapital daje pravico do lastništva v drugih delih kapitala;
- **koeficient dolgovnokapitalskega razmerja** – razmerje med dolgovi in obveznostmi do virov sredstev, ki kaže, koliko so dolgovi večji ali manjši od kapitala;

Temeljni kazalniki stanja investiranja

Pri teh kazalnikih je vir podatkov aktivna stran bilance stanja, zato se lahko s pomočjo teh kazalnikov naredi navpična analiza aktivne strani bilance stanja. Omogočajo presojo ugodnosti posamezne vrste sredstev v vseh sredstvih in so pomembni predvsem za poslovodstvo. Optimalne vrednosti teh kazalnikov so med podjetji v različnih panogah lahko močno razlikujejo. Kazalniki, ki spadajo med to vrsto pa so:

- **stopnja osnovnosti investiranja** – razmerje med vsoto neopredmetenih dolgoročnih sredstev in opredmetenih osnovnih sredstev ter vsemi sredstvi. Pri vseh osnovnih sredstvih moramo upoštevati njihove neodpisane vrednosti.
- **stopnja obratnosti investiranja** – razmerje med obratnimi sredstvi in vsemi sredstvi. Obratna sredstva dobimo tako, da od gibljivih sredstev odštejemo kratkoročne finančne naložbe. Pri primerjavi teh kazalnikov moramo biti zelo previdni, saj se lahko vrednost tega kazalnika zelo spreminja. Vrednost tega kazalnika je namreč zelo odvisna tega, koliko časa podjetje že deluje (koncept neodpisane vrednosti sredstev), ali ima podjetje lastne prostore in opremo, ali za to plačuje najemnino. Zato moramo pri upoštevanju tega kazalnika upoštevati tudi dodatna pojasnila.
- **stopnja finančnosti investiranja** – razmerje med vsoto dolgoročnih in kratkoročnih finančnih naložb ter vsemi sredstvi. Kazalnik nam pove, kakšna je udeležba tistih sredstev, ki v podjetju ne sodelujejo pri ustvarjanju prihodkov iz poslovanja, ampak sodelujejo pri ustvarjanju prihodkov iz financiranja.
- **stopnja dolgoročnosti investiranja** – razmerje med vsoto osnovnih sredstev in dolgoročnih finančnih naložb ter vsemi sredstvi. Kazalec nam pove, kakšen je delež stalnih sredstev v vseh sredstvih. V števcu so namreč zajeta vsa stalna sredstva. Mogoče pa je tudi, da v števec vključimo tudi dolgoročne terjatve iz poslovanja, ki spadajo sicer med gibljiva sredstva.

- **stopnja kratkoročnosti investiranja** – razmerje med vsoto obratnih sredstev, kratkoročnimi finančnimi naložbami in kratkoročnimi časovnimi razmejitvami ter vsemi sredstvi;
- **stopnja odpisanosti osnovnih sredstev** – razmerje med popravkom vrednosti in nabavno vrednostjo osnovnih sredstev; Pri tem kazalniku moramo biti pozorni, kaj je zajeto v števcu oziroma v osnovnih sredstvih, saj se nekatera osnovna sredstva ne amortizirajo (zemljišče) in zaradi tega tudi nimajo popravka vrednosti. Zato je bolje, da tovrstne kazalnike izračunamo za posamezne skupine osnovnih sredstev in v pojasnilih povemo, kaj je zajeto v števcu in imenovalcu.
- **koeficient tehnične opremljenosti dela** – razmerje med osnovnimi sredstvi in številom zaposlenecv; Osnovna sredstva v tem kazalniku se merijo po nabavni vrednosti, ker imajo sredstva v celotni dobi koristnosti enako produktivnost. Za število delavcev pa moramo vzeti število zaposlenecv v največji izmeni.

Temeljni kazalniki vodoravnega finančnega ustroja

Pri teh kazalnikih je vir podatkov celotna bilanca stanja, vendar so podatki v števcu iz ene strani bilance stanja, v imenovalcu pa iz nasprotne strani. Kažejo nam, kako je financirano premoženje podjetja in ali je sestava financiranja prilagojena sestavi sredstev. V svojem bistvu so to kazalniki plačilne sposobnosti in zato zanimivi predvsem za posojilodajalce. Med te kazalnike štejemo:

- **koeficient kapitalske pokritosti osnovnih sredstev** – razmerje med kapitalom in osnovnimi sredstvi (po neodpisani vrednosti), ki kaže lastniško financiranje osnovnih sredstev;
- **koeficient kapitalske pokritosti dolgoročnih sredstev** – razmerje med kapitalom in dolgoročnimi sredstvi;
- **koeficient dolgoročne pokritosti dolgoročnih sredstev** – razmerje med vsoto kapitala in dolgoročnih dolgov (skupaj z dolgoročnimi rezervacijami) ter dolgoročnimi sredstvi; Ta koeficient nam pokaže dolgoročno financiranje dolgoročnih sredstev. Če je koeficient večji od 1, pomeni, da je dolgoročno financiran tudi del kratkoročnih sredstev. Koeficient manjši od 1 pa pomeni, da je del dolgoročnih sredstev financiran tudi kratkoročno.
- **koeficient dolgoročne pokritosti dolgoročnih sredstev in normalnih zalog** – razmerje med vsoto kapitala in dolgoročnih dolgov (skupaj z dolgoročnimi rezervacijami) ter vsoto dolgoročnih sredstev in normalnih zalog; pri izračunu tega

kazalnika se domneva, da zalog ni mogoče vnovčiti v kratkem obdobju, ker so relativno trajna sredstva;

- **koeficient neposredne pokritosti kratkoročni obveznosti (hitri koeficient)** – razmerje med likvidnimi sredstvi in kratkoročnimi obveznostmi;
- **koeficient pospešene pokritosti kratkoročnih obveznosti (pospešeni koeficient)** – razmerje med vsoto likvidnih sredstev in kratkoročnimi terjatvami ter kratkoročnimi obveznostmi;
- **koeficient kratkoročne pokritosti kratkoročnih obveznosti (kratkoročni koeficient)** – razmerje med kratkoročnimi sredstvi in kratkoročnimi obveznostmi; kazalnik sledi politiki izenačevanja ročnosti sredstev in obveznosti do virov sredstev ter prikazuje kratkoročno plačilno sposobnost podjetja;
- **koeficient komercialnega terjatveno-obveznostnega razmerja** – razmerje med terjatvami do kupcev in obveznostmi do dobaviteljev; kazalnik kaže možnosti poravnavanja obveznosti do dobaviteljev z vnovčevanjem terjatev do kupcev; Vendar moramo biti previdni, saj roki dospelja pri terjatvah in obveznostih niso enaki in zato tudi, če je kazalnik večji od 1, to še ne pomeni, da podjetje nima težav s plačilno sposobnostjo.
- **koeficient kratkoročnega terjatveno-obveznostnega razmerja** – razmerje med kratkoročnimi terjatvami in kratkoročnimi obveznostmi; kazalnik ima enako vsebino kot prejšnji, vendar velja le za kratko obdobje.

Temeljni kazalniki obračanja

Za izračun teh kazalnikov potrebujemo poleg podatkov iz bilance stanja tudi podatke iz izkaza poslovnega izida. Pokažejo nam, koliko prihodkov ustvari podjetje z nekimi sredstvi oziroma kolikokrat na leto se neka sredstva v podjetju obrnejo v denar. Za podjetje je pravilo boljše, da se sredstva v podjetju obračajo čim hitreje, saj to pomeni, da podjetje potrebuje manj sredstev, da doseže načrtovano raven prihodkov. V Slovenskih računovodskih standardih so opredeljeni naslednji kazalniki:

- **koeficient obračanja obratnih sredstev** – razmerje med poslovnimi odhodki v letu brez amortizacije ter povprečnim stanjem obratnih sredstev;
- **koeficient obračanja osnovnih sredstev** – razmerje med amortizacijo v letu ter povprečnim stanjem osnovnih sredstev po neodpisani vrednosti; Ker se v imenovalcu osnovna sredstva upoštevajo po metodi neodpisane vrednosti, je potrebna pazljivost, saj je imenovalec zato vsako leto manjši in je ob enakomerni amortizaciji koeficient zato vsako leto večji.

- **koeficient obračanja zalog materiala** – razmerje med porabljenim materialom (po nabavnih cenah) ter povprečno zalogo materiala (po nabavnih cenah); pri tem kazalniku je potrebna previdnost. Vrednost koeficienta je namreč močno odvisna od metode vrednotenja zalog. Z vidika tega koeficienta je najprimernejša metoda stalnih cen. Vsekakor pa moramo pojasniti, katero metodo smo uporabili.
- **koeficient obračanja zalog proizvodov** – razmerje med prodanimi proizvodi v letu dni (po proizvodjalnih stroških) ter povprečno zalogo proizvodov (po proizvodjalnih stroških);
- **koeficient obračanja zalog trgovskega blaga** – razmerje med prodanim blagom v letu ni (po prodajnih cenah) ter stanjem zalog blaga (po prodajnih cenah); težave lahko nastanejo, če se prodajne cene v proučevanem obdobju spremenijo;
- **koeficient obračanja terjatev do kupcev** – razmerje med prejemki od kupcev v letu dni ter povprečnim stanjem terjatev do kupcev; kazalnik nam pokaže pravo vrednost ob predpostavki, da so vsi prejemki iz naslova kreditne prodaje. To pa je predvsem v praksi trgovskih podjetij nerealna predpostavka, zato je pri razlagi potrebno pojasniti metodiko izračuna tega kazalnika.
- **koeficient mesečne zadostnosti zaloge proizvodov** – razmerje med stanjem zalog proizvodov (po proizvodjalnih stroških) te povprečno mesečno prodajo (po proizvodjalnih stroških); koeficient nam pove, za koliko mesecev zadošča obstoječa zaloga;
- **koeficient dnevne trajnosti kreditiranja prodaje** – razmerje med stanjem terjatev do kupcev ter povprečnimi dnevnimi prihodki iz prodaje na kredit.

Pri kazalnikih, pri katerih so uporabljena povprečna stanja, moramo pri izračunu le-teh upoštevati trinajst stanj.

Za vse kazalnike obračanja, razen zadnjih dveh, je smiselno izračunati tudi njihovo recipročno vrednost. Tako dobimo **dneve vezave** posameznih računovodskih kategorij. Dneve vezave lahko razložimo kot število dni, ko so denarna sredstva vezana v posamezni kategoriji. Dnevi vezave se izračunajo po naslednji formuli:

Dnevi vezave

$$\frac{\text{število dni v obravnavanem obdobju (365)}}{\text{koeficient obračanja}}$$

Temeljni kazalniki gospodarnosti

Pri proučevanju gospodarnosti je potrebno poznati razliko med učinkovitostjo in uspešnostjo. Razliko najlažje opišemo tako: učinkoviti smo takrat, ko delamo stvari **prav**, medtem ko smo uspešni takrat, ko delamo **prave** stvari. To lahko ugotovljamo z naslednjimi kazalniki:

- **koeficient gospodarnosti poslovanja** – razmerje med poslovnimi prihodki in poslovnimi odhodki;
- **koeficient celotne gospodarnosti** – razmerje med prihodki in odhodki; ta kazalnik nam da v najbolj zbirni obliki sliko o gospodarjenju v podjetju. Razlika med celotnimi prihodki in odhodki je poslovi izid, ki pa je lahko zmanjšan za znesek poravnane izgube iz prejšnjega obdobja. Kljub temu pa bi najbolj na splošno lahko rekli, da je meja za uspešnost gospodarjenja pri vrednosti koeficienta 1.
- **stopnja proizvodjalne stroškovnosti poslovnih prihodkov** – razmerje med stroški proizvodnje v prodanih količinah in poslovnimi prihodki; splošno velja, da boljše, če je stopnja udeležbe v tem kazalniku čim nižja.
- **stopnja prodajne stroškovnosti poslovnih prihodkov** – razmerje med stroški prodajanja in poslovnimi prihodki; tudi pri tem kazalniku je boljše, da je njegova vrednost čim manjša. Med stroške prodajanja moramo uvrstiti tako neposredne stroške prodajanja, kot tudi splošne stroške prodajanja, tako da so v števcu vključeni tudi stroški raziskave trga ter ostali sproti stroški prodaje.
- **stopnja splošnodejavnostne stroškovnosti poslovnih prihodkov** – razmerje med stroški splošnih služb ter poslovnimi prihodki;
- **stopnja tehnične (zmogljivostne) stroškovnosti poslovnih prihodkov** – razmerje med amortizacijo in poslovnimi prihodki; kazalnik naj bi pokazal, koliko vplivajo stroški zmogljivosti na poslovni izid; Vrednost kazalnika je odvisna od tega, ali je podjetje tehnično intenzivno ali delovno intenzivno. Pri tehnično intenzivnih dejavnostih je ta stopnja večja. Pozorni pa moramo biti na to, koliko amortizacije se nahaja v zalogah. Prav tako pa moramo upoštevati tudi stroške najemnin in popravil.
- **stopnja delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov** – razmerje med stroški dela in poslovnimi prihodki; na njegovo velikost pa vplivata predvsem dva dejavnika: prvi je višina povprečne plače zaposlenca, drugi pa je število zaposlencev.

- **stopnja materialne stroškovnosti poslovnih prihodkov** – razmerje med stroški materiala in poslovnimi prihodki; s pomočjo tega kazalnika je mogoče spremljati, kako na uspešnost vplivajo spremembe nabavnih cen;
- **stopnja storitvene stroškovnosti poslovnih prihodkov** – razmerje med stroški storitev in poslovnimi prihodki; kazalnik nam pove, kakšen je delež tujih storitev v poslovnih prihodkih; ko proučujemo ta kazalnik moramo biti pazljivi tudi na stopnjo delovne stroškovnosti, ker se lahko nekateri stroški dela nadomestijo stroški tujih storitev in obratno;
- **stopnja kosmate dobičkovnosti poslovnih prihodkov** – razmerje med kosmatim poslovnim dobičkom in poslovnimi prihodki;
- **stopnja dobičkovnosti poslovnih prihodkov** – razmerje med poslovnim dobičkom in poslovnimi prihodki;
- **stopnja dobičkovnosti prihodkov** – razmerje med dobičkom in prihodki; pri tem kazalniku gre za razmerje med dobičkom in celotnimi prihodki. Seveda pa je potrebno iz tako opredeljenega dobička pokriti še davek iz dobička.
- **stopnja čiste dobičkovnosti prihodkov** – razmerje med čistim dobičkom in prihodki; ta kazalnik nam pove, kakšen je delež čistega dobička (odštejejo se tudi davki iz dobička) v celotnih prihodkih. Dodati je potrebno, da so vse stopnje dobičkovnosti v primeru izgube negativne.

Temeljni kazalniki dobičkonosnosti

Nekateri avtorji menijo, da je ta vrsta kazalnikov najbolj uporabna (Tyran, 1992, str 109-110). Značilno za te kazalnike je, da imajo v števcu izid, v imenovalcu pa vložek z različnih vidikov (s stališča podjetja, s stališča lastnikov ali pa glede na delnice); v SRS 29 so v tej skupini navedeni naslednji kazalniki:

- **koeficient čiste dobičkovnosti kapitala** – razmerje med čistim dobičkom in povprečnim kapitalom podjetja v določenem obdobju, vendar brez čistega dobička v proučevanem obdobju;
- **koeficient čiste donosnosti sredstev** – razmerje med vsoto čistega dobička in danimi obrestmi v poslovnem letu ter povprečnimi sredstvi;
- **koeficient čiste dobičkovnosti osnovnega kapitala** – razmerje med čistim dobičkom in povprečnim osnovnim kapitalom v obdobju;

- ❑ **koeficient dividendnosti osnovnega kapitala** – razmerje med vsoto dividend za poslovno leto in povprečnim osnovnim kapitalom;
- ❑ **stopnja dividendnosti čistega dobička** – razmerje med vsoto dividend za poslovno leto in čistim dobičkom; kazalnik nam pove, kolikšen je del čistega dobička, ki se nameni za dividende oziroma za izplačilo lastnikom; če od 1 odštejemo stopnjo dividendnosti, pa dobimo delež čistega dobička, ki je namenjen za druge zadeve;
- ❑ **osnovna čista dobičkonosnost navadne delnice** – razmerje med čistim dobičkom za navadne delnice in povprečnim številom uveljavljajočih se navadnih delnic;
- ❑ **popravljen čista dobičkonosnost navadne delnice** – razmerje med popravljenim čistim dobičkom za navadne delnice v poslovnem letu in povprečnim številom uveljavljajočih se navadnih delnic;
- ❑ **dividendnost navadne delnice** – razmerje med vsoto dividend za navadne delnice in povprečnim številom uveljavljajočih se navadnih delnic.

Temeljni kazalniki dohodkovnosti

Kazalniki dohodkovnosti nam pomagajo ugotoviti, kolikšen je delež posameznih akterjev v ali izven podjetja v dohodku. Glede na to lahko izračunamo naslednje kazalnike:

- ❑ **stopnja udeležbe zaposlencev v dohodku** – razmerje med seštevkom čistih plač (brez upoštevanja dajatev) in drugimi deleži zaposlencev ter dohodkom;
- ❑ **stopnja udeležbe financerjev v dohodku** – razmerje med vsoto obresti in dividendami ter dohodkom;
- ❑ **stopnja udeležbe države v dohodku** – razmerje med vračunanimi davki (skupaj z davki v plačah) in dohodkom;
- ❑ **stopnje udeležbe podjetja v dohodku** – razmerje med čistim dobičkom po odbitku dividend in dohodkom;

Pri zgornjih kazalnikih je v imenovalniku dohodek, ki ga sestavljajo vsota dobička, stroškov plač, vračunanih obresti in vračunanih dajatev.

- ❑ **povprečna mesečna kosmata plača povečana za kosmate udeležbe zaposlencev** – razmerje med povprečno vsoto mesečnih vračunanih kosmatih plač in drugih kosmatih udeležb zaposlencev ter povprečnim številom zaposlenih;

- ❑ **povprečna mesečna čista plača povečana za čiste udeležbe zaposlencev** – razmerje med povprečno vsoto mesečnih vračunanih čistih plač in drugih udeležb zaposlencev (brez dajatev) ter povprečnim številom zaposlenih.

Računovodski kazalniki finančne tokovnosti

Ta vrsta kazalnikov se navezuje na izkaz finančnih tokov. Kazalniki, ki izkazujejo razmerje med pritoki in odtoki:

- ❑ **stopnja čiste prejemkovnosti poslovnih prihodkov** – razmerje med prebitkom poslovnih prejemkov in poslovnimi prihodki;
- ❑ **koeficient pokritosti nove naložbe s prebitkom poslovnih prejemkov** – razmerje med prebitkom poslovnih prejemkov in novo naložbo;
- ❑ **koeficient pokritosti dolgov s prebitkom poslovnih prejemkov** – razmerje med prebitkom poslovnih prejemkov in stanjem dolgov.

5. SKLEP

Temeljni računovodski dajejo določeno sliko proučevanega podjetja. Računovodstvo nosi veliko odgovornost, da naredi tako sliko, ki resnično in pošteno prikazuje stanje, v katerem se podjetja nahaja. To pomeni, da ne sme prikazovati stanje v boljši ali slabši luči, kot je v resnici. Ker se lahko na podlagi nepravilno prikazanih informacij lahko naredijo neracionalne ali celo škodljive odločitve za podjetje ali se skuša preko prirejenih računovodskih izkazov izogniti nekaterim dajatvam (davkom), morajo biti računovodski izkazi tudi revidirani.

V računovodstvu morajo pri sestavljanju računovodskih izkazov upoštevati tudi značilnosti, ki naredijo računovodske informacije bolj uporabne. Te značilnosti so predvsem razumljivost, relevantnost, zanesljivost, primerljivost, doslednost, pomembnost in druge. Poleg tega pa je zelo pomembno, da so informacije, ki jih vodstvo podjetja ali kakšne druge organizacije potrebuje, pravočasne.

Računovodski izkazi so namenjeni tako notranjim kot zunanjim uporabnikom, zato morajo imeti točno določeno obliko, natančno opredeljene postavke, da se zagotovi primerljivost in tudi razumljivost tudi za tiste uporabnike, ki niso strokovnjaki s področja računovodstva, čeprav postajajo predpisi, predvsem Slovenski računovodski standardi, za sestavljanje izkazov čedalje bolj natančni. To pa predvsem zaradi tega, ker sledijo Mednarodnim računovodskim standardom. Cilj tega sledenja pa je boljša mednarodna primerljivost temeljnih računovodskih izkazov, kar je v današnjem času zelo pomembno, saj se globalizacija vse bolj čuti tudi v Sloveniji. Predvsem notranjim uporabnikom pa sami računovodski izkazi ne zadoščajo, zato jih podrobno analizirajo. Za to imajo na voljo več vrst analiz, med katerimi je najpogostejša analiza s pomočjo kazalnikov. Kazalniki nam lahko povedo, kje so vzroki za dosežen rezultat

oziroma velikost posamezne ekonomske kategorije. Pri kazalnikih pa je poleg samega izračuna zelo pomembna tudi razlaga, pri kateri moramo zelo natančno opredeliti posamezne ekonomske kategorije, ki jih primerjamo, saj lahko v nasprotnem primeru dobimo zelo popačeno sliko dejanskega stanja.

LITERATURA

1. Bernstein Leopold A. Financial statement analysis: Theory, Application, and Interpretation. Fourth Edition. Homewood: Richard D. Irwin, 1989. 1003. str.
2. Alexander David, Nobes Christopher: Financial Accounting. London: Prentice Hall, 2001. 475 str.
3. Chadwick Leslie: Essential Financial Accounting for Managers. Prentice Hall: Harlow 2002. 128 str.
4. Elliott Barry, Elliott Jamie: Financial Accounting and Reporting. Sixth Edition. London: Prentice Hall 2002. 899. str.
5. Hanson I. Ernest, Hamre C. James: Financial Accounting. Eighth Edition. Orlando: Harcourt Brace&Company, 1996. 637 str.
6. Helfert A. Erich: Techniques of Financial Analysis. Tenth Edition. Singapur: McGraw-Hill, 2000. 556 str.
7. Higgins Robert C: Analysis for Financial Management. Sixth Edition. New York: McGraw-Hill, 2001. 412 str.
8. Ingram et. al.: Accounting Information for Decisions. Ohio: South-Western, 1999. 1039 str.
9. Kavčič Slavka: Računovodsko analiziranje z vidika uporabnikov. Zbornik referatov. Otočec: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije 2002, str. 157-173.
10. Kavčič Slavka: Računovodsko analiziranje-SRS 29. Zbornik referatov. Otočec: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije 2001, str. 5-35.
11. Kocbek Marijan: Uvodna pojasnila Zakona o gospodarskih družbah. Ljubljana: GV Založba, 2001, 128 str.
12. Lipnik Janez: Oblike izkazov finančnega izida. Zbornik referatov. Otočec: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije 2002, str. 133-155.
13. Lipnik Janez: Oblike izkaza gibanja kapitala za zunanje poslovno poročanje. IKS Revija za računovodstvo in finance, Ljubljana, 1-2 (2003), str.156-161.
14. McKenzie Wendy: Guide to Using and Interpreting Company Accounts. Second Edition. London: Financial Times, 1998. 324 str.
15. Odar Marjan: Izkaz poslovnega izida. Zbornik referatov. Otočec: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije 2001, str.71-89.
16. Odar Marjan: Poračanje zunanjim uporabnikom računovodskih informacij. Iks, revija za računovodstvo in finance, Ljubljana, 2001, 1-2, str. 9-32.
17. Porter Gary A., Norton Curtis L.: Financial Accounting. Third Edition. New York: Harcourt, 2001. 715 str.
18. Schroeder Richard G., Clark Myrtle W., Cathey Jack M.: Financial Accounting Theory and Analysis. Seventh Edition. New York: John Wiley & Sons, 2001. 568 str.
19. Slovenski računovodski standardi. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 2002. 319 str.
20. Turk Ivan et al.: Finančno računovodstvo. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 1999. 841. str

VIRI

1. Zakon o gospodarskih družbah. Ljubljana: GV Založba, 2001. 476 str.